

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-39>
УДК 368.021

Рудь І.Ю., Рудь В.О.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОРТФЕЛЯ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ З ВРАХУВАННЯМ СТУПЕНІВ РИЗИКУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню формування оптимального портфеля страхових послуг з врахуванням різних ступенів ризику для забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. Надано головні характеристики якості страхового портфеля. Розглянуті функції страхового портфеля. Визначено проблеми, пов'язані із забезпеченням збалансованості страхового портфеля. Залежно від ступеня ризику розглянуто типи страхового портфеля. Проаналізована структура портфеля страхових послуг компанії. Визначено пріоритетні напрямки загальної стратегії страхової компанії. Виділено стратегії, які спрямовані на мінімізацію страхових ризиків, максимізацію прибутковості страхової компанії та стабілізацію її загальної фінансової діяльності.

Ключові слова: страховий портфель, структура страхового портфеля, страховий продукт, функції страхового портфеля, збалансованість страхового портфеля

Rud Inna, Rud Victoria

Mykolayiv National University named after V.O. Sukhomlinsky

OPTIMIZATION OF THE PORTFOLIO OF THE INSURANCE COMPANY INCREASE RISK STEPS

Summary. The article is devoted to the study of the formation of an optimal portfolio of insurance services taking into account different degrees of risk to ensure the financial stability of the insurance company. The insurance portfolio serves as an indicator of the quality of insurance liabilities. The essence of the insurance portfolio is manifested through its functions, among which are the following: the function of selection of insurance services, the function of diversification of the insurance portfolio, audit function, the function of formation. The main characteristics of the quality of the insurance portfolio are given. In studying the theory and practice of forming and managing an insurance portfolio, problems related to ensuring its balance are considered. Depending on the degree of risk identified types of insurance portfolio: conservative, diversified and aggressive. Types of insurance portfolio are described by certain criteria: the degree of portfolio risk; profitability level; structure of the insurance portfolio. The question of studying the structure of the insurance portfolio, identifying ways to optimize it is relevant. At the same time, it's impossible to form a single optimal model for the formation of an insurance portfolio in the Ukrainian insurance market. There is a close link between determining the optimal structure of the insurance portfolio of the company and achieving the company's main goal - the growth of its income. The structure of the portfolio of insurance services of the company is analyzed. One way to increase the profitability of an insurance portfolio is to reduce in its structure the share of the most risky types of insurance. The priority directions of the general strategy of the insurance company are determined. Strategies aimed at minimizing insurance risks, maximizing the profitability of an insurance company and stabilizing its overall financial activity are highlighted.

Keywords: insurance portfolio, structure of insurance portfolio, insurance product, insurance portfolio functions, balance of insurance portfolio.

Постановка проблеми. В період трансформаційних процесів в економіці України одним з головних механізмів забезпечення фінансової стійкості страхової компанії виступає оптимізація структури страхового портфеля. Фінансова надійність страхової компанії залежить від ряду факторів, серед яких можна виділити стан страхового портфеля, структура якого зумовлює величину страхових премій, сформованих страхових резервів і виплат компанії. При такому підході страховий портфель може розглядатися як інтегрований інструмент управління платоспроможністю страховика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування структури страхового портфеля вивчалися вітчизняними та зарубіжними науковцями О.С. Журавка, І. Кондрат, Х.В. Попович, І.М. Цуркан, В.М. Кудак, Г. Марковіц. Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили українські вчені А.А. Суцрун, В.Л. Пластун, В.С. Домбровський. Проте якісне обґрунтування оптимальної структури страхового портфеля досі залишається відкритим питанням.

Постановка проблеми. Формування оптимального портфеля страхових послуг з врахуванням різних ступенів ризику для забезпечення фінансової стійкості страхової компанії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страховий портфель – це певний набір страхових ризиків, які страхова компанія приймає на забезпечення залежно від цілей своєї діяльності. Тобто це сукупність укладених страхових договорів, що діють на певній території, і завдяки яким страхова компанія несе відповідальність перед страхувальниками.

Страховий портфель слугує індикатором якості страхових зобов'язань. У свою чергу, обсяг страхових зобов'язань свідчить про майбутній фінансовий стан та динаміку розвитку страхової компанії [3].

Сутність страхового портфеля проявляється через його функції, серед яких дослідники виділяють такі: функція відбору страхових послуг, функція диверсифікації страхового портфеля, ревізійна функція, функція формування.

Функція відбору страхових послуг проявляється через право страховика обирати такий тип страхового портфеля, який би забезпечував

певну якість і асортимент страхових послуг, що пропонуються страховиком відповідно до потреб страхувальників. Функцію характеризує показник величини страхового портфеля. Цей показник може виражати як число застрахованих об'єктів, так і обсяг страхової відповідальності, що приймається страховиком.

Функція диверсифікації страхового портфеля зводиться до структурного формування портфеля. Структура страхового портфеля визначається співвідношенням між формами (форма здійснення страхування може бути обов'язкова чи добровільна, індивідуальна або колективна) і системою видів страхових продуктів.

Ревізійна функція включає в себе перегляд існуючого портфеля, який полягає у порівнянні ефективності діючого портфеля із запланованою прибутковістю та рівнем ризику, виробленні рекомендацій та пропозицій.

Функція формування – це заключна функція з формування «нового» портфеля страхування, його прибутковості і ризику, з урахуванням ротації попереднього «старого» портфеля.

Важливо, досліджуючи питання теорії та практики формування і управління страховим портфелем не оминати увагою проблеми, пов'язані із забезпеченням його збалансованості. Так, за Н.М. Яшиною [8], збалансованість характеризується вартісним балансом страхових ризиків та страхового покриття ризиків за певної сукупності договорів страхування, що дає змогу досягнути оптимального співвідношення між ризиком і доходом страховика. А.Л. Баранов [1], у свою чергу, для з'ясування та оцінювання збалансованості страхового портфеля подає сукупність показників, за якими й відбувається кваліфікація, а саме:

- кількість нових договорів страхування та кількість договорів, строк дії за якими закінчився (причому це має відбуватися у розрізі асортименту страхових послуг, що надаються страховою організацією на ринку);
- обсяг зібраних страхових премій за новими договорами та обсяг премій, за договорами страхування, що припинили свою дію;
- величина сукупного страхового ризику, прийнятого на страхування за новими договорами страхування, та величина ризику, що був прийнятий на страхування за припиненими договорами страхування;
- середній строк дії нових договорів страхування та відповідний строк дії припинених договорів;
- сукупна страхова сума за новими договорами та сукупна страхова сума за припиненими договорами страхування;

- кількість об'єктів, прийнятих на страхування за новими договорами страхування, та кількість об'єктів, які були застраховані за припиненими договорами страхування.

Зважаючи на те, що збалансованість страхового портфеля має велике значення для забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, важливо головну увагу приділити управлінню цією характеристикою. Вважаємо, що процес управління повинен бути зосереджений на визначенні ризику незбалансованості страхового портфеля, внаслідок реалізації якого настають збитки. В процесі управління ризиком незбалансованості страхового портфеля можуть застосовуватися такі методи: відбір ризиків на страхування, перестраховування, формування і розміщення страхових резервів.

Як зазначає Журавка О.С., залежно від ступеня ризику можна виділити такі типи страхового портфеля: агресивний, консервативний, диверсифікований. У таблиці 1 подана стисла характеристика типів та видів страхових портфелів [3].

При цьому треба керуватися такими основними завданнями, як отримання максимально можливого прибутку, збільшення частки ринку та забезпечення наявного капіталу. Зважаючи на порогові значення ризику можна виділити кілька типів страхових портфелів: консервативний, диверсифікований і агресивний. Ці види страхового портфеля можна описати за допомогою певних критеріїв [3]: ступінь ризику портфеля; рівень дохідності; структура страхового портфеля.

Організації з консервативним страховим портфелем характеризуються фінансовою стійкістю, низьким ступенем ризику, низькою дохідністю та класичними страховими продуктами. Для компанії, яка використовує агресивний тип страхового портфеля, характерним є наявність високого ступеня ризику, надання специфічних (спеціалізованих) послуг, можливість отримання високих доходів, однак треба звернути увагу на постійну високу ймовірність фінансової нестабільності. Для компаній, які використовують диверсифіковані страхові портфелі, характерним є невисокий рівень ризикованості, відповідно такий же рівень дохідності та надання комбінованих страхових продуктів. Залежно від того, яку мету ставить перед собою страхова компанія, такий страховий портфель вона й формує (наприклад, отримання максимального прибутку – агресивний страховий портфель). Для страхових компаній формування агресивного страхового портфеля загрожує взяттям на гарантії об'єктів із високим рівнем ризику. З метою

Таблиця 1

Класифікація типів страхового портфеля

Типи (модель) страхового портфеля	Ступінь ризику	Види страхових портфелів залежно від наданих страхових послуг	Стисла характеристика типів страхового портфеля
Агресивний	Високий	Спеціалізований	Ризикований, має високий рівень дохідності, фінансово нестійкий
Консервативний	Низький	Класичний	Низький ступінь ризику та дохідності, фінансово стійкий.
Диверсифікований	Середній	Комбінований	Середній рівень ризикованості, дохідності та стійкості.

уникнення банкрутства в такому разі необхідно мати сильний андеррайтенговий відділ, який вчасно і якісно зможе здійснювати всі розрахунки страхових тарифів, як по одиничних об'єктах, так і по групах. Найчастіше до компаній із агресивним страховим портфелем зараховують ті, що приймають на страхування специфічні ризики і їх загальний обсяг становить від 40% усього портфеля. Страхові компанії, які займають сильні позиції на страховому ринку, формують консервативний страховий портфель. Вибір такого типу страхового портфеля пояснюється бажанням страхової компанії зберегти своє становище на ринку та забезпечити свій капітал. Класичні страхові компанії обирають класичний (диверсифікований) страховий портфель, до складу якого входять традиційні страхові продукти (послуги).

Об'єктом дослідження виступає ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп», яка має ліцензії з добровільного та обов'язкового страхування для здійснення страхової діяльності. На підставі даних страхової компанії з'ясовано, що у структурі страхового портфеля ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» за 2017 рік найбільші частки займають: майнове страхування – 34,16%, страхування відповідальності – 15,33%, страхування КАСКО – 8,21%, страхування від вогневих ризиків – 7,77%, ОСЦПВ – 7,24%, ДМС – 5,91%, авіаційне страхування – 4,75%, «Зелена карта» – 3,2%, страхування карго – 0,92%, інші види страхування – 12,51% [5]. Страхові платежі є головним джерелом для фінансування всієї діяльності страховика.

Питання дослідження структури страхового портфеля, виявлення шляхів його оптимізації є актуальним. В той же час, сформувати єдину оптимальну модель формування страхового портфеля на українському страховому ринку неможливо. Існує тісний зв'язок між визначенням оптимальної структури страхового портфеля компанії та досягненням головної мети компанії – зростання її доходу. Оскільки немає єдиної системи підходів до управління страховим портфелем, немає єдиної моделі страхового портфеля, законодавчо не визначені норми ризику для кожного з видів страхування у структурі страхового портфеля, то доцільно розглянути, як буде

змінюватись рівень доходності сформованого портфеля зі зміною ступеня ризику.

Структура портфеля страхових послуг ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» з урахуванням різних ступенів ризику представлена в таблиці 2.

Значення питомої ваги для найбільш ризикових видів страхування ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» було обмежено 25%, для страхування КАСКО – 20%. Отримані за моделлю результати, свідчать про те, що між ризиком та доходністю існує пряма залежність: з підвищенням ступеня ризику суттєво зменшується доходність сформованого страхового портфеля. При ступені ризику 5% доходність страхового портфеля ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» складає 95,3%, а при ступені ризику 11% – вже 92,6%.

В результаті формування структури страхового портфеля ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» найбільш оптимальним є встановлення загального ризику страхового портфеля на рівні не більше 5%, оскільки цей рівень забезпечує достатню гнучкість страховика у разі можливої відмови від укладання значних за рівнем ризику договорів страхування та забезпечує найбільшу доходність страхового портфеля.

Так, з проведених нами розрахунків щодо формування портфеля страхових послуг, бачимо, що при збільшенні в структурі страхового портфеля таких видів страхування як обов'язкове, особисте страхування та страхування від вогневих ризиків, ризиковість яких найвища, ступінь ризику страхового портфеля збільшується, і відповідно, зменшується його рентабельність.

Отже, одним із способів підвищення прибутковості страхового портфеля є зменшення у його структурі частки найбільш ризикових видів страхування.

Важливе значення при формуванні страхового портфеля є підвищення доходу страхової компанії при забезпеченні належного рівня страхових виплат. Це може бути досягнуто шляхом диверсифікації страхового портфеля, підбору відповідних фінансових інструментів для забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості страховиків. Результати аналізу структури страхового портфеля в звітному періоді дають можливість розробити систему дій, головною метою

Таблиця 2
Структура портфеля страхових послуг ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» з урахуванням різних ступенів ризику, %

Вид страхування	Середнє значення прибут.	Ризик	Структура страх. портфеля		
			5%	7%	11%
Особисте страхування	81,7	10,2	2,6	2,6	14,0
Медичне страхування	16,1	12,9	0,1	0,1	0,1
Страхування КАСКО	58,3	9,0	0,8	0,8	0,8
Страхування вантажів та багажу	99,9	0,1	30,0	28,4	19,3
Страхування від вогневих ризиків	42,3	85,8	-	-	0,6
Страхування майна	82,5	7,2	0,5	0,5	0,5
Страхування відповідальності	97,6	1,9	30,0	28,5	27,8
Обов'язкове страхування	58,7	9,4	6,0	10,9	6,9
Страхування фінансових ризиків	98,4	2,1	30,0	28,2	30,0
Разом	-	-	100,0	100,0	100,0
Загальний ризик портфелю страхових послуг			0,05	0,07	0,11
Оптимальна доходність портфелю страхових послуг			95,3	93,3	92,6

здійснення яких є формування оптимального страхового портфелю в майбутньому періоді, забезпечення зростання доходу від основної діяльності страхових компаній. Таким чином, досягнення збалансованості між прибутковістю страхового портфеля та рівнем ризику є можливим за рахунок проведення його диверсифікації.

Будь-якій страховій компанії в процесі формування оптимальної структури страхового портфеля доцільно проводити андеррайтинг, тобто комплексну роботу, що проводиться страховиком щодо оцінювання страхових ризиків, прийняття страховиком та визначення відповідності цих ризиків страховій компанії з точки зору її фінансової стабільності. Саме професійно збудований андеррайтинг дозволяє забезпечити рентабельність страхових операцій [5].

Таким чином, проведені розрахунки дозволяють не лише більш чітко визначати оптимальні частки кожного з і-х видів страхування у загальній структурі портфелю, а й визначити пріоритетні напрямки загальної стратегії страхової компанії, спрямовані на мінімізацію страхових ризиків, максимізацію прибутковості страхової компанії та стабілізацію її загальної фінансової діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Спосіб управління страхового порт-

фелю залежить від стану ринку страхових послуг та типу сформованого страхового портфелю. Сформувавши збалансований страховий портфель можна за допомогою ефективного управління, що є запорукою фінансової надійності страхової організації. Отже, формування ефективного та збалансованого страхового портфеля ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» є запорукою фінансової надійності, стійкості та платоспроможності страхової компанії як при здійсненні поточної страхової діяльності, так і для забезпечення її стабільного розвитку у майбутньому.

Як показали виконані дослідження, при наданні страхових послуг перед страховиками постає проблема відбору ризиків, які прийняті на страхування. При підвищенні ступеня ризику суттєво знижується загальна дохідність страхового портфелю. Тому керівництву страхової компанії слід розглянути різні сценарії формування структури страхового портфелю при різних коефіцієнтах ризику.

У разі відсутності оптимальної моделі страхового портфеля страхова компанія може переоцінити свої фінансові можливості по наданню страхового покриття і здійсненню страхового відшкодування. В подальшому це може призвести до неплатоспроможності і навіть банкрутства страхової компанії.

Список літератури:

1. Баранов А. Теоретичні засади управління страховим портфелем. *Ринок цінних паперів*. 2006. № 3–4. С. 35–38.
2. Водолазська О.А. До питання збалансованості страхового портфеля. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. Вип. 13, ч. 2. С. 114–118.
3. Журавка О.С. Теоретичні основи формування страхового портфеля. *Бізнес-Інформ*. 2012. № 5. С. 201–204.
4. Письменна Т. Управління збалансованістю страхового портфеля: дискурс в теорію та погляд на сучасну практику. *Вісник ТНЕУ*. 2016. № 2. С. 90–101.
5. Річна звітність ПАТ УСК «Княжа Вієнна Іншуранс Груп» за 2015-2017 рр. URL: http://knyazha.com.ua/ua/financial_performance/6
6. Супрун А.А. Страховий менеджмент : навч. посібник. Львів : Магнолія-2006, 2015. 301 с.
7. Супрун А.А. Управління страховим портфелем як засіб забезпечення фінансової надійності страхової компанії. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2009. Вип. 5. С. 84–91.
8. Яшина Н.М. Страховий портфель как основа обеспечения финансовой устойчивости страховой организации. *Финансы и кредит*. 2007. № 20. С. 84–87.

References:

1. Baranov A. (2006). Theoretical principles of management of insurance portfolio. *Market of Securities*, no. 3-4, pp. 35–38.
2. Vodolazskaya O.A. (2015). To the question of the balance of the insurance portfolio. *Scientific Bulletin of the Kherson State University. Series "Economic Sciences"*, issue 13, part 2, pp. 114–118.
3. Zhuravka O.S. (2012). Theoretical Foundations of the Formation of an Insurance Portfolio. *Business-Inform*, no. 5, pp. 201–204.
4. Written T. (2016). Management of balance of insurance portfolio: discourse in theory and view on modern practice. *TNEU Bulletin*, no. 2, pp. 90–101.
5. Annual reports of PJSC USC "Knyazha Vienna Insurances Group" for 2015-2017. URL: http://knyazha.com.ua/ua/financial_performance/6
6. Suprun A.A. (2015). Insurance Management : Teach. manual. Lviv : Magnolia-2006, 301 p.
7. Suprun A.A. (2009). Management of insurance portfolio as a means of ensuring the financial reliability of an insurance company. *Actual problems of the region's economy development*, no. 5, pp. 84–91.
8. Yashina N.M. (2007). Insurance portfolio as a basis for ensuring financial stability of the Stroh organization. *Finance and credit*, no. 20, pp. 84–87.